

บทที่ 2 ระเบียบวิธีการตีความ

ความนำ

การศึกษาความคิดของนักปรัชญาจากตัวบทนั้นเป็นการศึกษาความหมายที่ถ่ายทอดผ่านภาษาเขียน ภาษาเขียนนั้นเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีประโยชน์ในการส่งส่งองค์ความรู้ได้ดียิ่งกว่าภาษาพูดในแง่ที่สามารถรวบรวม เก็บรักษา และ ส่งทอดสืบเรื่องราวที่ต้องการต่อไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานได้สะดวกและได้ในปริมาณที่มากกว่าการจดจำเรื่องเล่าต่างๆ อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาเขียนก็เช่นเดียวกับภาษาพูดนั่นคือ ต่างก็มีปัญหาความถูกต้องของตัวบทว่าตัวบท หรือคำบอกเล่าไหนแท้ไม่แท้ และความหมายที่ผู้เขียนผู้พูดหรือเจ้าของตัวบทต้องการสื่อ่นั้นเป็นอย่างไรกันแน่ การตอบคำถามดังกล่าวนี้ เราต้องตีความ

การตีความความหมายความว่าอย่างไร?

การตีความเกิดขึ้นเมื่อเราไม่แน่ใจว่าสิ่งที่เราได้ยินหรือเห็นมีความหมายว่าอย่างไร ดังนั้นการตีความจะสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการทำความเข้าใจในแง่ที่ว่าความเข้าใจเป็นจุดประสงค์ของการตีความ เพราะเราย่อมไม่ตีความเพื่อให้เราไม่เข้าใจแน่ เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการตีความจะเห็นธรรมชาติของมนุษย์ คือ มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่ต้องการเข้าใจสิ่งรอบๆ ตัว หรือกล่าวได้ว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความอยากรู้อยากเห็น แล้วอาจถามต่อไปว่า อยากรู้ไปทำไม ความอยากรู้นี้ต้องการคำตอบ และคำตอบนั้นต้องเป็นคำตอบที่น่าพอใจด้วย แม้ว่าคำตอบที่มนุษย์แต่ละคนให้ต่อสิ่งเดียวกันที่เขาเห็นหรืออ่านจะแตกต่างกัน แต่การให้คำอธิบายที่เป็นที่พึงพอใจนั้นคือกระบวนการตีความ จะเห็นได้ว่าการตีความก็เป็นเทคนิควิธีที่จะทำให้มนุษย์บรรลุความอยากรู้ คือการหาคำตอบให้กับสิ่งที่ตนสงสัยไม่เข้าใจ การที่มนุษย์ได้ยินหรือได้ฟังแล้วไม่เข้าใจสารนั้นมีสาเหตุมาจากความบกพร่องขององค์ประกอบในการสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ผู้สื่อสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร แต่หากพิจารณาเพียงข้อบกพร่องในเรื่องสารเฉพาะภาษาพูดหรือภาษาเขียนเพียงอย่างเดียวแล้ว ภาษาดังกล่าวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดความนั้นก็มีปัญหาในตัวของมันเอง เนื่องจากไม่สามารถถ่ายทอดความหมายที่ผู้พูดหรือผู้เขียนต้องการสื่อได้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมาและครบถ้วนได้ ดังจะสะท้อนได้จากบทเพลงท่อนหนึ่งว่า “ไม่มีคำบรรยายใดใด

สักคำที่ลึกซึ้ง...” การหาความหมายที่แท้จริงย่อมเกิดขึ้น กระบวนการคิดหาความหมายนี้เองคือ การตีความ

จากข้างต้น เราตีความเมื่อเราไม่เข้าใจหรือไม่แน่ใจในความหมายของสิ่งที่เห็นหรือได้ยิน แต่ในเวลาที่เราเข้าใจ เราตีความใหม่? อันที่จริงแล้ว กระบวนการยอมรับสัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย หรือการเรียนรู้ภาษานั้น ก็คือการตีความ เราตีความกันอยู่ทุกทุกวินาทีที่เพียงแต่ว่า เราไม่รู้ตัวเองเท่านั้น ทั้งนี้เราผ่านช่วงเวลาในการหาคำ หาความหมายให้กับสิ่งที่เราเห็นเพราะเราได้รับเอาสัญลักษณ์ที่ใช้แทนสิ่งรอบๆตัวมาใช้จนเป็นปกติแล้ว เมื่อไหร่ก็ตามที่เราไม่ได้ถามว่าสิ่งนี้คืออะไร แต่เราให้คำตอบมัน เช่น มันคือโต๊ะ นั่นคือ เราได้ผ่านขั้นตอนของการให้ความหมายหรือการตีความขั้นต้นไปเรียบร้อยแล้ว แต่ไม่ใช่ว่า การตอบคำว่า มันคืออะไรได้จะหมายความว่า เราไม่ได้กำลังตีความ เรากำลังตีความอยู่ เรากำลังตัดสินใจว่าสิ่งที่เราเห็นมันควรจะเรียกว่า โต๊ะ จากตรงนี้จะเห็นได้ว่า การตีความเป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่โดยตลอดในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเราจะตระหนักถึงหรือไม่ก็ตามที่

จะเห็นได้ว่าการตีความนั้นมีใช้เรื่องใหม่แต่ประการใด แต่เกิดมาพร้อมๆ กันกับมนุษย์นั่นเอง โดยการขบคิดในทางปรัชญาเพื่อพยายามทำความเข้าใจให้กระจ่างชัดถึงแนวคิดในการทำ ความเข้าใจ นั้นเรียกว่า ศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics)¹

หากพิจารณารูปศัพท์ของคำที่มีรากศัพท์เดียวกับคำว่า Hermeneutics แล้วจะช่วยให้เข้าใจความหมายของคำว่า Hermeneutics ได้ดียิ่งขึ้น รากศัพท์ของคำดังกล่าวมาจาก ภาษากรีกโบราณนั้นคือคำว่า hermeneuein ซึ่งหมายถึงการตีความ และ hermeneia ซึ่งหมายถึง ตีความ รูปศัพท์ที่มีรากศัพท์เดียวกับคำดังกล่าว เช่น hermeios ซึ่งมีความหมายว่า พระที่ทำหน้าที่ส่งผ่านข้อความของเทพเจ้าในวิหาร Delphic ขณะเดียวกัน คำนี้ก็มีมีความหมายเกี่ยวโยงถึงเทพเจ้า Hermes ด้วย Hermes มีหน้าที่นำสารจากเทพเจ้าสื่อถึงมนุษย์ ในการส่งสารนั้น Hermes จะต้องมี ความสามารถในการสื่อสารทั้งในภาษาและความหมายของปวงเทพและของมนุษย์

¹ Gerald L. Brun, Hermeneutics : Ancient and Modern (New Haven and London: Yale University Press, 1992), p. 1.

ต้องมีความเข้าใจและตีความสารของเทพเจ้าก่อนที่จะส่งต่อและความหมายที่ต้องการสื่อเพื่อให้มนุษย์ได้รับรู้²

ศาสตร์แห่งการตีความจึงมีความเป็นมาที่ยาวนานสืบย้อนไปได้ถึงยุคกรีก แต่เริ่มมีความสำคัญในศตวรรษที่ 16 สืบเนื่องมาจากตัวบทที่สำคัญในคริสตศาสนารวมทั้งคัมภีร์ไบเบิลมีความขัดแย้งในสำนวนต่างๆ ที่คัดลอกหรือตีความ จากปัญหาดังกล่าวอันเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งในสังคมยุโรปซึ่งยึดถือคัมภีร์ไบเบิลว่าเป็นแหล่งของความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับสรรพสิ่ง Hermeneutics จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะศาสตร์แห่งการตีความที่จะสามารถไขความหมายที่แท้จริง³

สำหรับศาสตร์แห่งการตีความในฐานะวิธีที่เป็นวิทยาศาสตร์ ได้เริ่มขึ้นโดย Friedrich Schleiermacher ในศตวรรษที่ 19 แล้วได้บรรลุถึงจุดสุดยอดด้วยความพยายามของ Dilthey⁴ สำหรับแนวคิดของคนทั้งสองโดยสรุปแล้ว Schleiermacher มองว่าการเข้าใจตัวบทหมายถึง การที่ผู้ศึกษาเข้าใจตัวบทได้ดีเท่าเท่ากับผู้เขียนและดียิ่งกว่าผู้เขียนตัวบทเอง การตีความในแง่มุมนี้จึงให้ความสำคัญกับการวางตัวบทไว้ ณ เวลา สถานที่ที่ตัวบทนั้นถูกสร้างขึ้นมา รวมทั้งการเข้าถึงจิตใจ วิญญาณ หรือตัวตนภายในของผู้เขียน ไม่ใช่เพียงแค่เอาชนะความแตกต่างทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมจากตัวบทที่ศึกษา แต่ยังหมายถึงการเอาชนะความแยกห่าง(separateness)ของตัวเราจากคนอื่นและเอาชนะความโดดเดี่ยวทางจิตใจ(psychological solitude) ดังนั้นการตีความจึงไม่ใช่การขบคิดถึงความคิดของผู้อื่น แต่คือการเผชิญหน้ากับจิตใจของผู้อื่นซึ่งการเข้าใจจิตใจของผู้อื่นทำได้โดยการเข้าชิดใกล้กับจิตใจของผู้อื่นราวกับเป็นเรื่องประสบการณ์ส่วนตัวและความเข้าใจก็เป็นเรื่องของจิตใจมากกว่าความคิด

จากฐานคิดข้างต้น Schleiermacher ได้แยกการตีความออกเป็น 2 ระดับ อันได้แก่

² ไชยันต์ ไชยพร, Hermeneutics กับการศึกษาสังคมศาสตร์ในวิชา Philosophy of Social Science, เอกสารประกอบการสอนนิสิตปริญญาเอก ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540. (จัดสำเนา), หน้า 1.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-2.

⁴ Robert Audi, The Cambridge Dictionary of Philosophy (USA.: Cambridge University Press, 1995), 377.

1. การตีความไวยากรณ์(grammatical interpretation) หรือ การตีความตามตัวอักษร (literal interpretation) มีพื้นฐานอยู่บนวาทกรรมซึ่งได้รับการยอมรับทั่วไปในวัฒนธรรมหนึ่ง
2. การตีความด้วยหลักจิตวิทยา(psychological interpretation) เป็นการตีความโดยเดาใจผู้แต่งจากการทราบถึงเบื้องหลังและสภาพจิตใจของผู้แต่งนั้นๆ ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาไปถึงบริบททางสังคมของผู้แต่งอีกด้วย⁵

การเข้าถึงความหมายของคัมภีร์ต้องเริ่มต้นจากการตีความระดับแรกก่อนซึ่งเป็นการศึกษาหาความหมายตามตัวอักษร จากนั้นก็ตีความในระดับที่สองกล่าวคือ การแสวงหาความหมายโดยอรรถ ซึ่งต้องศึกษาในเชิงจิตวิทยาว่าต้องการเสนอความรู้อะไร และเนื่องจากผู้แต่งเป็นผู้ที่พระเจ้าทรงเลือกสรรเป็นพิเศษเพื่อให้เขียนคัมภีร์ จึงเป็นผู้เสนอความรู้ส่วนหนึ่งที่ถูกต้องและสำคัญที่ผู้อ่านควรต้องสนใจรู้เป็นอย่างยิ่ง⁶ อย่างไรก็ตาม การตีความในสองระดับหรือสองรูปแบบนั้นไม่สามารถทำในเวลาเดียวกันได้ ทั้งนี้ก็เพราะ การพิจารณาภาษาทั่วไปซึ่งเป็นรูปแบบในการตีความแบบแรกนั้นจะต้องลืมนั่นตัวตนของผู้เขียน ขณะที่การเข้าใจปัจเจกภาพของผู้เขียนจะต้องลืมนภาษาที่ผู้เขียนใช้ และต้องเลือกทางใดทางหนึ่งระหว่าง การทำความเข้าใจถึงทั่วไป (common language) กับสิ่งเฉพาะ(individuality)⁷ การตีความรูปแบบแรกนั้น จึงมีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย "objective" เพราะเกี่ยวข้องกับลักษณะทางภาษาศาสตร์ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับผู้แต่ง การตีความในรูปแบบนี้ยังเป็นแง่ลบ "negative" เพราะได้ระบุชี้เพียงแค่ขอบเขตที่ทำความเข้าใจได้ อย่างจำกัดเท่านั้น กล่าวคือจำกัดเพียงแค่ความหมายที่ปรากฏในดวบท คำนิยมเชิงวิพากษ์วิจารณ์จะมีอยู่แค่การพิจารณาข้อผิดพลาดในเรื่องความหมายของคำศัพท์ เท่านั้น

ส่วนการตีความในรูปแบบที่สองนั้น เป็นการเข้าใจถึงตัวตนของผู้พูด ภาษาจะเป็นเพียงแค่เครื่องมือในการถ่ายทอดปัจเจกภาพ การตีความในรูปแบบนี้เรียกได้ว่าเป็นการตีความในทาง

⁵ กิริติ บุญเจือ, "จากนวยุคภาพสู่สังนวยุคภาพ," วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 1,2 (เมษายน-สิงหาคม 2543): 32.

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ Paul Ricoeur, Hermeneutics and the human sciences, trans. John B. Thompson (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), p. 47.

⁸ Ibid.

บวก(positive) ทั้งนี้เพราะเป็นการเข้าถึงความคิดของผู้เขียน ผู้อ่านจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ในการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ผู้เขียนเสนอและตัวตนของผู้เขียนให้ได้⁹

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างการตีความทั้งสองรูปแบบจึงทำให้การตีความในสองรูปแบบนี้ไม่สามารถกระทำในเวลาเดียวกันได้ กล่าวคือรูปแบบในการตีความหนึ่งไม่เพียงแต่ไม่เปิดให้กับการตีความในอีกรูปแบบหนึ่งเท่านั้น แต่การตีความในแต่ละรูปแบบยังต้องอาศัยความสามารถที่ต่างกันด้วย หากตีความอย่างแรกอย่างเกินเลยไป ก็จะเป็นการคร่ำครึจู้จี้ในกฎเกณฑ์มากเกินไป(pedantry) และหากตีความในรูปแบบที่สองอย่างเกินเลยไปก็จะมีลักษณะกำกวมไม่ชัดเจน(nebulosity)¹⁰

ด้วยเหตุนี้ Ricoeur จึงเห็นว่า ความคิดเรื่องการตีความในสองรูปแบบของ Schleiermacher นั้น ชี้ให้เห็นว่า ศาสตร์แห่งการตีความตามความคิดของ Schleiermacher มีสองลักษณะด้วยกันคือ Romantic และ Critical ¹¹

Critical ในความหมาย การตีความเพื่อให้เข้าใจตัวบทได้อย่างถูกต้องนั้นเป็นลักษณะวิพากษ์วิจารณ์

Romantic ในความหมาย การเข้าใจผู้เขียนได้ดีเท่ากับผู้เขียนเองและดียิ่งกว่าตัวผู้เขียนนั้นมีลักษณะ Romantic

นอกจากนี้ Schleiermacher ยังมองว่าเนื้อหาของคัมภีร์ไบเบิลที่แตกต่างกันนั้นเนื่องมาจากการนำเสนอระบบเพียงบางส่วน ไม่ได้หมายความว่าผู้แต่งไม่ได้เข้าถึงระบบ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวคิดของ Schleiermacher ที่ว่ามีระบบรวมเดียวกันนั้นเป็นแนวคิดที่ได้รับการยึดถือของพวกสมัยใหม่ ในส่วนของผู้ตีความนั้น ผู้ตีความจะต้องเข้าใจระบบทั้งหมด และพยายามตีความไบเบิลแต่ละตอนในฐานะส่วนหนึ่งของระบบ หรือมิฉะนั้นก็ให้รับความรู้สึกนึกคิดของตนให้

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid., p. 46.

เหมือนกับผู้แต่งเพื่อที่จะเข้าใจสิ่งที่อ่านได้มากที่สุด เพื่อจะนำเขาไปช่วยเข้าใจส่วนอื่นๆ ต่อไป
ประสบการณ์ของตน¹²

ผู้ที่ความที่ดีคือผู้ที่สามารถฟื้นกระบวนการคิดและเขียนของผู้แต่งขึ้นมาได้(re-create the mind of the author) จากตรงนี้ชี้ให้เห็นว่า Schleiermacher เชื่อว่ามีระบบความรู้ร่วมที่สมบูรณ์ของมนุษยชาติ ซึ่งอาจจะดำรงอยู่ในพระปัญญาของพระเจ้า มนุษย์แต่ละคนรู้ส่วนหนึ่งๆ ของความจริงร่วมนี้ คัมภีร์ได้แสดงความจริงแม้ว่าจะแสดงได้ไม่ครบถ้วน แต่ถือได้ว่าลึกซึ้งและมีประโยชน์ที่สุดที่มนุษย์ไม่สามารถจะเข้าถึงเองได้ ผู้ฉลาดจึงพยายามเข้าถึงให้ได้มากที่สุด เพื่อจะนำเขาไปช่วยส่วนอื่นๆ ต่อไปในประสบการณ์ของตน¹³

แนวคิดดังกล่าวแหลมคมขึ้นเมื่อ Wilhem Dilthey ได้ขยายแนวคิดของ Schleiermacher สำหรับ Dilthey แล้ว มองว่าการเข้าใจตัวบทได้จะต้องเข้าใจจากภายใน โดยชุบชีวิตตัวบทขึ้นมาซึ่งหมายถึงการใส่ลมหายใจให้กับตัวบทและทำให้ตัวบทมีชีวิตอยู่ภายในตัวของผู้ที่ความในฐานะเจ้าของตัวบทนั่นเอง ผู้ตีความได้เอาชนะความเป็นอื่นของผู้คน โดยบูรณาการประสบการณ์ของโลกเข้ามาในความเข้าใจตัวตนของผู้ตีความเอง และสิ่งนี้หมายถึงการขยายความเข้าใจตนเองเพื่อรวมวิญญานที่เป็นสภาวะวิสัยของมนุษยชาติ¹⁴ โดยในการตีความหมายนั้นไม่ควรพอใจเพียงแค่เข้าถึงเจตนาของผู้แต่งเท่านั้น แต่พึงเน้นความหมายในขอบฟ้าทางประวัติศาสตร์(historical horizon) ของตน จึงตระหนักได้ว่า นอกจากขอบฟ้าทางประวัติศาสตร์ของผู้แต่งยังมีขอบฟ้าทางประวัติศาสตร์ของผู้อื่นอีกมากมาย แต่ทุกขอบฟ้าย่อมมีความสำคัญด้วยกันทั้งนั้น จะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของความรู้ของเขา¹⁵

นอกจากนี้ Dilthey ยังคิดว่าควรใช้วิธีตีความเพื่อแยกวิธีการของวิชามนุษยศาสตร์(ซึ่งรวมวิทยาศาสตร์ด้วย) ออกจากวิธีการวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้สองสาขาวิชานี้ร่วมกันแบ่งส่วนศึกษา

¹² กীরติ บุญเจือ, "จากนวยุคภาพสู่หลังนวยุคภาพ," วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 1,2 (เมษายน-สิงหาคม 2543): 2.

¹³ เรื่องเดียวกัน.

¹⁴ Bruns, *Hermeneutics : Ancient and Modern*, pp. 139-158.

¹⁵ กীরติ บุญเจือ, "จากนวยุคภาพสู่หลังนวยุคภาพ," วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 1,2 (เมษายน-สิงหาคม 2543): 33.

ค้นหาความจริงโดยไม่ต้องจับคู่เดียวกันไม่ต้องขัดแย้งกัน แต่แบ่งส่วนความรู้ในระบบเดียวกัน เหมือนสองด้านของเหรียญเดียวกัน¹⁶

ดังนั้น Dilthey จึงเห็นว่าควรปล่อยให้วิธีการวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือกำประกันความจริงวิทยาศาสตร์ ส่วนวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ต้องใช้การตีความภาษาเพื่อเข้าใจความหมาย¹⁷

เมื่อเป็นเช่นนี้เนื้อหาของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงอยู่ที่การตีความ (hermeneutics) การตีความได้แก่การพยายามเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามขอบฟ้าของตน ดังนั้นใครก็ตามที่ย้อนกลับไปมองอดีตก็จะพยายามทำความเข้าใจอดีตด้วยขอบฟ้าปัจจุบันของตน สิ่งที่ใช้เป็นแบบฝึกหัดในการตีความมากที่สุดคือ ตัวบท(text) ซึ่งผู้แต่ง (author) ในอดีตได้ทิ้งไว้ให้ เคล็ดลับของการตีความเรียกว่า “วงจรแห่งการตีความ” (the hermeneutic circle) ซึ่งหมายถึงการตีความย่อยช่วยการตีความรวมและการตีความรวมช่วยการตีความย่อย¹⁸ กล่าวคือ เมื่อได้อ่านตัวบทเพียงครั้งเดียว อย่าไปคาดหวังว่าจะเข้าใจได้หมด เมื่อสนใจจะอ่านตัวบทใดก็ตาม ให้ตะลุมอ่านไป แต่ละส่วนที่อ่านไปนั้น เข้าใจได้แค่นั้นก็พอใจแค่นั้นเป็นส่วนๆ ไป เมื่อเราอ่านจบจึงเข้าใจส่วนรวมโดยอาศัยส่วนย่อยๆ ที่อ่านมาแล้วปะติดปะต่อกันเข้า เมื่อได้เข้าใจส่วนรวมแล้ว หากหันมาอ่านส่วนย่อยๆ ได้อีกครั้งก็จะเข้าใจดีขึ้นกว่าเดิม เพราะได้ความเข้าใจในส่วนรวมมาช่วย และส่วนย่อยใดก็ตามที่เข้าใจดีขึ้น ก็จะทำให้เข้าใจส่วนรวมได้ดีขึ้นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ อย่างไม่รู้จักจบสิ้น ยิ่งอ่านก็ยิ่งเข้าใจดีขึ้นทุกที¹⁹

วงจรแห่งการตีความเป็นหลักที่ประยุกต์ใช้ได้ทั่วไป เช่น ในการศึกษาประวัติศาสตร์ หลักการที่ว่า ส่วนย่อยช่วยส่วนรวม และส่วนรวมช่วยส่วนย่อยย่อมเป็นจริงเสมอ²⁰

¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33-34.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

ความเข้าใจของมนุษย์นั้นจึงก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ ไป แต่ไม่มีวันสมบูรณ์(so all understandings always remain relative and can never be completed.)

Dilthey ได้คัดค้านกระแสแนวคิดสมัยใหม่ด้วยเหตุผล 4 ประการดังต่อไปนี้

1. ไม่มีระบบความจริงที่ตายตัว มีแต่ระบบความจริงที่เป็นขอบฟ้าประวัติศาสตร์ของแต่ละคน
2. แต่ละคนมีขอบฟ้าความรู้ของตน และขอบฟ้าความรู้ของแต่ละคนนี้ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของระบบความจริงที่ตายตัวแต่เป็นส่วนหนึ่งของขอบฟ้าประจำคน แต่ละคนจึงอาจจะขยายขอบฟ้าของตนได้โดยการแบ่งปันความรู้แก่กัน
3. ไม่มีความตรงกันระหว่างความเป็นจริง ความคิดและภาษา ความรู้ได้จากประสบการณ์อันได้แก่ ปฏิบัติการของแต่ละคนต่อโลกภายนอก ผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้จึงอยู่ร่วมกัน ไม่มีผู้ที่ไม่รู้ และไม่มีสิ่งที่ถูกรู้ที่ไม่มีใครรู้อย่างน้อยสักคนหนึ่ง
4. ไม่มีภาษาอุดมการณ์ จึงต้องตีความตามวงจรแห่งการตีความ²¹

ต่อมาในศตวรรษที่ 20 ได้มีการพัฒนาแนวคิดเรื่องวงจรกิจกรรมตีความขึ้นไปอีกโดย Martin Heidegger และ Gadamer นักคิดทั้งสองคนนี้ได้มีแนวคิดเรื่องวงจรกิจกรรมตีความอย่างรุนแรง โดยพิจารณาว่าวงจรกิจกรรมตีความเป็นลักษณะของความรู้และกิจกรรมทั้งหลายทั้งปวง สังคมศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงวิธีวิทยาสำหรับสาขาวิชามนุษยศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นวิธีวิทยาสากล การตีความในทางปรัชญา(philosophical hermeneutics)นั้นเห็นว่าวิทยาศาสตร์เป็นการปฏิบัติในทางวัฒนธรรมและไม่สามารถจัดอคติหรือการตัดสินใจก่อนได้อย่างชัดเจน การตีความในทางปรัชญานั้นเน้นถึงความเข้าใจในฐานะเป็นประเด็นทางประวัติศาสตร์ และเป็นการเปิดบทสนทนาที่อคติต่างๆ จักได้รับการทำลายและขอบฟ้าของการรับรู้และเข้าใจจักถูกทำให้กว้างขึ้น

สำหรับ Heidegger แล้ว การตีความในเบื้องต้น ต้องตีความเรื่องความจริง(truth)เสียก่อน ความจริงไม่ใช่ความรู้ที่ตรงกับความเป็นจริงดังที่นักคิดยุคสมัยใหม่ชอบนิยามไว้ นักคิดสมัยใหม่นั้นนิยามความจริงว่าได้แก่ ความรู้ที่ตรงกันกับความเป็นจริง แต่ฮุสเซอร์ลซึ่งเป็นอาจารย์ของเขาที่มหาวิทยาลัยไฟรบวร์ก สอนว่า ความรู้เช่นนั้นไม่เคยมีเลยในหมู่มนุษย์ มีแต่ความรู้แสงวัตถุ(intentional truth) และนั่นคือความจริงที่มีได้ในทัศนะของฮุสเซอร์ล²²

²¹ เรื่องเดียวกัน.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

ความจริงดังที่ฮูสเซอร์ได้แถลงไว้จึงไม่เป็นความจริงอัตวิสัยบริสุทธิ์ ทั้งไม่เป็นความจริง
 วัตถุวิสัยบริสุทธิ์ หากเป็นความจริงแสงวัตถุ(intentional truth)ของภาวะในโลก ภาวะนี้มนุษย์ได้
 แสวงหาความเป็นจริงเกี่ยวกับตนเองและโลกที่สัมพันธ์กันอย่างไม่มีตะเข็บแบ่งแยกเขตแดนจาก
 กัน ความจริงจึงเป็นผลของการสร้างสรรค์(ไม่ใช่แต่เพียงการแสวงหา) มนุษย์ทุกคนจึงเป็นศิลปินผู้
 สร้างสรรค์ไม่มากก็น้อย เพราะการรู้คือการสร้างสรรค์ ใครสร้างสรรค์เก่งเป็นพิเศษก็ได้ชื่อว่าศิลปิน
 ศิลปินไม่ว่าในด้านใดนั้นคือผู้สร้างสรรค์เป็นพิเศษ สิ่งที่แต่ละคนสร้างสรรค์ขึ้นมาได้นั้นคือความรู้
 และความจริง²³

Heidegger เห็นด้วยกับนิทเซอร์ว่า ศิลปินทางภาษา(คือกวี)เป็นผู้สร้างสรรค์ได้เป็นเลิศ
 เพราะภาษาเป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ที่ด้อยอดเยี่ยมกว่าสื่อแบบอื่น เรามีได้เพียงแต่สร้างภาษา แต่
 ทว่าเราวนเวียนอยู่ในภาษาที่เราสร้างขึ้นด้วย "เมื่อเราเรียกสิ่งใด สิ่งนั้นก็เป็นสิ่งตามที่เราเรียก"²⁴

Heidegger คิดว่า ผู้ตีความไม่ใช่ผู้เฝ้ามองสิ่งที่เขาจะต้องตีความ แต่เป็นผู้คลุกคลีอย่าง
 คุ่นเคยในโลกที่เขาจะต้องตีความ โลกไม่ใช่สิ่งแปลกหน้า แต่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นอยู่
 ของผู้ตีความเอง²⁵

การตีความใดๆ จึงเป็นการตีความชีวิตของผู้ตีความเอง การตีความจึงไม่ใช่การสร้างสรรค์
 ได้ตามใจเพื่อความมีอำนาจยิ่งใหญ่ของผู้ตีความ(ค่านิทเซ) ไม่ใช่เป็นการสร้างสรรค์ให้ตัวเองก้าว
 หน้า(ค่านเฮเกล) ไม่ใช่การเข้าถึงโลกวัตถุวิสัย(ค่านเดส์การ์ตส์)ไม่ใช่ผลิตผลทางสมองของ
 มนุษยชาติ(ค่านคานท์) แต่เป็นการค้นพบตัวเองในโลกที่มีผู้อื่นร่วมอยู่ด้วย ประเด็นนี้เป็นประเด็น
 โปรตปรานข้อหนึ่งของนักคิดยุคหลังสมัยใหม่นิยม²⁶

ส่วน Gadamer เห็นว่า คำและภาษาเสมือนเป็นสิ่งที่หุ้มห่อสรรพสิ่งอยู่ และมองว่าความรู้
 นั้นเกิดจากการตีความ เขาปฏิเสธแนวคิดที่ว่าความรู้ที่ได้มาจะต้องเป็นความรู้ที่เป็นจริงและ
 สะท้อนความจริงของวัตถุวิสัยของโลก และยิ่งกว่านั้น Gadamer เองก็ปฏิเสธ ความคิดที่ว่า เรา

²³ เรื่องเดียวกัน.

²⁴ เรื่องเดียวกัน.

²⁵ เรื่องเดียวกัน.

²⁶ เรื่องเดียวกัน.

สามารถเข้าใจสรรพสิ่งต่างๆ อย่างสภาวะวิสัย การที่เขาเห็นว่าเราไม่เป็นอิสระจากความคิด หรือแนวคิดที่เรามีหรือเราใช้อยู่ Gadamer ชื่อว่า ความรู้หรือสิ่งที่เราคิดว่าเป็นความจริงนั้นเป็นผลของวิธีการรับรู้อันเป็นสากลที่ปฏิเสธไม่ได้ของเราในฐานะเป็นมนุษย์(human beings) หรือสิ่งมีชีวิตที่ดำรงอยู่บนโลก ซึ่งหมายความว่ามนุษย์เราเมื่อเกิดมาก็หล่อหลอมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของแต่ละวัฒนธรรม แต่ละสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งมนุษย์เกิดมาท่ามกลางอคติ(prejudices) และสร้างอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนได้โดยอาศัยอคติอีกเช่นกัน จะเห็นได้ว่า อคติเหล่านั้นเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในการทำความเข้าใจหรือช่วยในการทำความเข้าใจในฐานะที่เป็นสมาชิกเจ้าของภาษาและขนบธรรมเนียมวิถีคิด Gadamer ยังกล่าวว่า ในการที่จะเข้าใจขนบธรรมเนียมวิถีคิดที่แตกต่างจากเราก็ต้องผ่านอคติของเรา โดย การปะทะกันระหว่างอคติของเราและอคติที่แตกต่างจากของเรา เราต้องพยายามจับตรรกะและลักษณะพิเศษของพรมแดนของความรู้หรือขนบธรรมเนียมปฏิบัติที่แตกต่างจากเรา และสิ่งที่เราจะได้อีกคือ ความเข้าใจ(understanding) การตีความ(interpretation)หรือ การผสานพรมแดน (fusion of horizon) ที่เรียกว่าเขตแดนก็เพราะความแตกต่างของสถานที่และเวลา กล่าวในกรณีความแตกต่างในมิติของพื้นที่เช่น การเชื่อมโยงของเขตแดนความคิดความรู้ขนบธรรมเนียมของสังคมตะวันตกกับตะวันออก กล่าวในกรณีความแตกต่างในมิติของเวลา เช่น การเชื่อมโยงของเขตแดนความรู้ของสังคมตะวันตกกับตะวันออก²⁷

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า Gadamer คิดว่า การตีความไม่เข้าถึงความเป็นจริงวัตถุวิสัย (ค่านักคิดสมัยใหม่) ไม่เข้าถึงเจตนาของผู้แต่ง (ค่าน Schleiermacher) ไม่เข้าถึงขอบฟ้าทางประวัติศาสตร์(ค่าน Dilthey) Gadamer ยึดถือกระแสพหุนิยม(pluralism) กล่าวคือ เรื่องเดียวกันตีความได้หลายอย่างตามมุมมองหรือบริบททางวัฒนธรรม เราจึงควรแลกเปลี่ยนแบ่งปันทัศนะแก่กัน โดยใช้ภาษาเป็นสื่อ ซึ่งก็ต้องรู้จักหลักการตีความเพื่อให้บรรลุการผสานขอบฟ้า(fusion of horizons) Gadamer จึงชักชวนให้มีการเสวนาปรัชญา(philosophical dialogue) และสนทนานัยการตีความ(hermeneutical conversation) เป้าหมายไม่ใช่เพื่อตกลงหาความหมายร่วมกัน(one meaning) แต่เพื่อขยายขอบฟ้าของกันและกันและจนขอบฟ้าเหลื่อมกัน²⁸

²⁷ ไชยันต์ ไชยพร, "สังคมศาสตร์วิกฤต วิกฤตสังคม." สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 17.2 (มกราคม-มิถุนายน 2538): 59-61.

²⁸ กীরติ บุญเจือ, "จากนวนิยายสู่หลังนวนิยาย," วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 1,2 (เมษายน-สิงหาคม 2543): 36.

Gadamer นั้นวิพากษ์วิจารณ์ ศาสตร์แห่งการตีความตามแบบ Dilthey ว่า ผู้ตีความ เป็นเพียงผู้ถอดรหัสประวัติศาสตร์แต่ไม่ได้ผ่านประสบการณ์ในประวัติศาสตร์ แต่ Bruns แย้งว่า บางที Gadamer อาจจะไม่เข้าใจถึงประเด็นของ Dilthey ว่า ความเข้าใจไม่ใช่เป็นเรื่องของจิตใจ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการดำรงอยู่ภายในโลกที่ถูกเข้าใจไปเรียบร้อยแล้วและเป็นประวัติศาสตร์²⁹

อย่างไรก็ตาม อาจมองได้ว่า Gadamer และ Dilthey นั้นมีแนวคิดไปในทางเดียวกัน กล่าวคือ นักคิดทั้งสองมองว่าการตีความคือการเข้าไปมีประสบการณ์กับตัวบท ความแตกต่างนั้น คือ นักคิดทั้งสองมีความเข้าใจเรื่องประสบการณ์ที่ไม่เหมือนกัน³⁰

ประเด็นที่แท้จริงระหว่าง นักคิดทั้งสองคือ ความแตกต่างระหว่างแนวคิดสองแนวคิดในเรื่องประสบการณ์ในทางการตีความ แนวคิดแรกของ Gadamer นั้น ประสบการณ์หมายถึงการ กลืนกินทุกสิ่งที่คุณตีความปะทะเข้า หมายถึงการที่คุณตีความรวมวัตถุแห่งการตีความเข้าไปในตน ในการทำให้ประสบการณ์ของคุณมีชีวิตขึ้นใหม่นั้น ขอบฟ้าแห่งประสบการณ์ของคุณจะขยาย ไปสู่ความเป็นสากล แนวคิดอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งเป็นของ Dilthey นั้น ผู้ตีความเองจะถูกวิเคราะห์ ย่อยแยก ถูกเผยตัวตน ถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไปโดยตัวบทที่คุณเขียนตีความ แล้วเราจะทำอย่างไร หากว่า ตัวบทนั้นปฏิเสธการวิพากษ์วิจารณ์ภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ เนื่องจากตัวบทนั้น ๆ มีความพิเศษเฉพาะจากความคิดโดยทั่วไปในยุคสมัย Gadamer เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว และ ให้คำตอบว่า วิธีการที่จะใช้ได้ก็คือ การสนทนาโต้ตอบกับตัวบทดูเดียวกับสนทนาไปกับนักคิดผู้ เขียนตัวบทที่ยิ่งใหญ่ กล่าวคือ ขณะที่เราตีความตัวบท เราก็ถูกตัวบทตีความด้วย การสนทนาใน ลักษณะนี้ ผู้ตีความจะถูกตัวบทตั้งคำถาม เปิดใจ และจี้ให้ขบคิด การตีความตัวบทหรือการทำ ความเข้าใจตัวบทจึงเป็นไปได้ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันของผู้ตีความ กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้อง ก้าวเข้าไปถึงจิตใจหรืออารมณ์แห่งยุคสมัยของผู้เขียน³¹

ตัวแบบของ Gadamer เป็นบทสนทนาแบบเพลโต ตัวบทต่างๆ ขึ้น สำหรับผู้ตีความมี สถานะเช่นโสกราตีส แม้ว่าผู้ตีความพยายามแยกย่อยหรือวิเคราะห์ตัวบท จะรู้ตัวหรือไม่ก็แล้ว แต่ ผู้ตีความจะถูกตั้งคำถาม เปิดความคิดราวกับเป็นคู่สนทนาของโสกราตีส การตีความจึงเป็น

²⁹ Bruns, *Hermeneutics : Ancient and Modern*. pp. 139-158.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

เหตุการณ์ที่ดำเนินไปในทิศทางที่สวนกันสองทิศทาง กล่าวคือ เป็นไปไม่ได้ที่จะตีความตัวบทโดยปราศจากการที่ตัวบทเข้ามาตีความ ความคิดของผู้ตีความในลักษณะนี้ที่เป็นที่ลุดนั้นเป็นแนวคิดของ Heidegger ในเรื่องประสบการณ์กับภาษา (undergoing an experience with language) ประสบการณ์ตามความหมายนี้ไม่ใช่เพียงแค่การเผชิญหน้าอย่างอติวิสัยกับสิ่งหนึ่งซึ่งวางตัวเองอย่างนิ่งสนิท ภาษาไม่ใช่สิ่งที่มีลักษณะเช่นนั้น แม้โดยทั่วไปเรามักมองว่า การเรียนรู้ภาษามายถึงการชนะและเรารับเอาภาษามาใช้ในฐานะเจ้าของภาษานั้น ๆ แต่เอาเข้าจริงแล้ว ภาษากลับยึดจับ ควบคุม และเล่นเกมกับเราด้วยถ้อยคำต่างๆ การมีประสบการณ์กับภาษาจึงไม่ใช่การพูดภาษา แต่เป็นการฟัง (listening) การฟังเป็นคำสำคัญสำหรับศาสตร์แห่งการตีความตามแนวคิดของ Heidegger การฟังที่แท้จริง เราไม่ได้เข้าไปอยู่ในสภาวะอติวิสัยของผู้พูด แต่เข้าสู่ภาษาที่พูดออกมา ในการฟังเราจะเปิดรับและอ่อนไหวต่อภาษาซึ่งจะไม่เกิดขึ้นเมื่อเรามองดู หรือกระทำการทดลองใดใด เมื่อได้ฟัง ผู้ฟังก็จะตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสิ่งที่พูดออกมา³²

เมื่อได้พิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการตีความที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการตีความนั้นมีความหลากหลาย มีทั้งส่วนที่เสริมและส่วนที่ขัดแย้งกัน ในการขบคิดหาคำตอบในการตีความนั้นในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้ศึกษาได้ใช้ลักษณะการตีความ 2 แนวทาง คือ แนวคิดเรื่องวงจรแห่งการตีความของ Wilhem Dilthey ที่ได้ต่อยอดความคิดมาจาก Schleiermacher และความคิดเรื่องการตีความในสองรูปแบบของ Schleiermacher เพราะแนวทางทั้งสองเป็นแนวทางการตีความที่เสริมกันและถือเอาการวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียด (close textual analysis) เป็นวิธีการหลักข้อหนึ่งในการเข้าถึงความจริง ทั้งยังมีความสอดคล้องต้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ต้องการจะศึกษาถึงพัฒนาการ ความเปลี่ยนแปลงของความหมายของมิลส์ยูญี และแก่นที่มีร่วมกันของมิลส์ยูญีจากตัวบทในคัมภีร์โบราณทางพุทธศาสนา อันประกอบไปด้วย จักกวัตติสูตรในพระไตรปิฎก จุลลสังวัฏฏกัณฑ์ที่ 11 ในคัมภีร์โลกบัญญัติ กัณฑ์ที่ 1 ในคัมภีร์พระอนาคตวงศ์ และทศราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาในคัมภีร์สังคีตยวงศ์

ในการนี้ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งการใช้ระเบียบวิธีการตีความออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยนี้จะวางกรอบในการตีความตัวบทในคัมภีร์ทั้งสี่ โดยมุ่งเข้าสู่การตีความไวยากรณ์ (grammatical interpretation) หรือการตีความตามตัวอักษร (literal interpretation) ซึ่งเป็นการตีความในระดับแรกตามความคิดของ Schleiermacher การตีความในลักษณะนี้มี

³² Ibid.

ขอบเขตจำกัดเพียงแคความหมายที่ปรากฏในตัวบท ค่านิยมเชิงวิพากษ์วิจารณ์จะมีอยู่แค่การพิจารณาข้อผิดพลาดในเรื่องความหมายของคำศัพท์ ซึ่งในที่นี้ก็คือ “สภาวะมิลล์สตูว์” ในคัมภีร์ทั้งสี่ โดยมีได้ให้ความสำคัญกับตัวผู้แต่ง และบริบททางสังคมของผู้แต่งในขณะนั้น เมื่อกำหนดกรอบจนทำให้เกิดทิศทางและขอบเขตของการตีความที่ชัดเจนแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การใช้เทคนิควิธีการตีความที่มีความเหมาะสมกับคัมภีร์ทางศาสนา เพื่อขบคิดหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

2. การศึกษาวิจัยนี้จะใช้เทคนิควิธีการตีความที่เรียกว่า “วงจรแห่งการตีความ” ของ Wilhem Dilthey ในการวิเคราะห์ความหมายของมิลล์สตูว์ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลักคือ กระบวนการอันนำไปสู่มิลล์สตูว์ และสภาวะมิลล์สตูว์จากคัมภีร์ทั้งสี่ โดยเริ่มต้นจากจกักวัตติสูตรในพระไตรปิฎก จุลลสังวัฏฏกัณฑ์ที่ 11 ในคัมภีร์โลกบัญญัติ กัณฑ์ที่ 1 ในคัมภีร์พระอนาคตวงศ์ จนไปจบลงที่ทศราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาในคัมภีร์สังคีตยวงค์ การตีความเยี่ยงนี้จะทำให้เกิดความเข้าใจตัวบทดีขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้โดยไม่ยากนัก เพราะเมื่ออ่านและตีความตัวบทในคัมภีร์ใดก็ตาม ก็จะก่อให้เกิดความเข้าใจเป็นส่วน ๆ ไป ครั้นเมื่ออ่านจบทั้งหมดจึงจะเข้าใจและมองเห็นภาพรวมของมิลล์สตูว์ทั้งหมดโดยอาศัยส่วนย่อย ๆ ที่อ่านมาจากคัมภีร์ทั้งสี่มาปะติดปะต่อกันเข้า เมื่อได้เข้าใจส่วนรวมแล้วมาย้อนอ่านตัวบทในคัมภีร์ใดอีกครั้งก็จะเข้าใจดีขึ้นกว่าเดิมเพราะได้ความเข้าใจในส่วนรวมมาช่วย และความเข้าใจที่ดีขึ้นในส่วนย่อยหรือคัมภีร์แต่ละคัมภีร์นี้เอง ก็จะส่งผลสะท้อนกลับให้เข้าใจส่วนรวมหรือภาพรวมของมิลล์สตูว์ทั้งหมดได้ดีขึ้นเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ อย่างไม่รู้จักจบสิ้น ยิ่งอ่านก็ยิ่งเข้าใจดีขึ้นทุกที กล่าวโดยสรุปก็คือ ความเป็นวงจรแห่งการตีความตามทัศนะของ Dilthey นั้น เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของส่วนย่อยกับส่วนทั้งหมด ในแง่นี้หมายถึงการตีความย่อยจะช่วยการตีความรวม และการตีความรวมจะช่วยการตีความย่อย และทำยที่สุดเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพระหว่างส่วนย่อยและส่วนรวม การตีความของส่วนย่อยแต่ละส่วนจึงขึ้นอยู่กับการตีความของส่วนทั้งหมด ดังนั้นการตีความในภาพรวมทั้งหมดจึงเป็นไปอย่างผสมผสานสอดคล้องกัน ไม่เกิดความขัดแย้งกันภายในตัวเอง